

Wordt het nu covid, corona of SARS-CoV-2?

Hendrik Van Riel

Op 11 februari 2020 maakte de Wereldgezondheidsorganisatie bekend dat de nieuwe, onbekende virale ziekte de naam COVID-19 zou krijgen. Die naam is een afkorting van coronavirus disease plus het jaartal van ontdekking. De naam mocht niet verwijzen naar een bepaalde geografische plek, dier of groep mensen. Ook moest de naam uitspreekbaar zijn. Maar ondertussen doen veel alternatieven de ronde die deze criteria niet volgen. Het minder uitspreekbare ‘SARS-CoV-2’ is voor wie wat slimmer wil lijken. Wie correct en efficiënt wil zijn, gebruikt kortweg covid. Het populairst maar jammer genoeg te simplistisch is ‘corona’. En iemand die China gebruikt in zijn verwijzing naar het virus, verradt enige affectie voor voormalig Amerikaans president Trump.

Namen genoeg dus. Maar welke zal blijven plakken? Hoe zal deze ziekte over 10, 100 of 500 jaar genoemd worden? De hier opgesomde namen maken elk een goede kans. Maar het kan ook iets helemaal anders worden. De etymologie van pandemieën in de geschiedenis levert vooral interessante verhalen op en absoluut geen eenduidigheid. De twee bekendste pandemieën uit onze westerse geschiedenis kennen elk een compleet verschillende etymologie. Deze uitersten kunnen misschien aanwijzen welke richting covid-corona-SARS-CoV-2 zal uitgaan.

De Verschrikkelijke (en ook een beetje Zwarte) Dood

Iedereen weet vandaag de dag wat er bedoeld wordt met de ‘Zwarte Dood’. Deze naam is over vele talen wereldwijd verspreid geraakt. Zet in een Germaanse of Latijnse taal de woorden ‘zwart’ en ‘dood’ na elkaar en de kans is groot dat men meteen ziet dat die zich afspeelt in de jaren 1347 tot 1352. Dat zou in de eerste eeuwen na die epidemie zelf absoluut niet het geval zijn geweest. Spring in een tijdmachine naar een willekeurig tijdstip ergens voor de negentiende eeuw en de woorden ‘zwart’ en ‘dood’ zullen zelden hetzelfde resultaat opleveren, laat staan het juiste. Met de woordencombinatie ‘grote’ en ‘pest’ zou je veel meer succes hebben.

Ergens tussen 1350 en nu werd ‘Zwarte Dood’ dus de dominante benaming voor de grootste Europese pandemie ooit. De term zou voor het eerst opduiken in de zestiende eeuw in Scandinavië en van daaruit stilaan door heel Europa bekend worden. Maar pas in de negentiende eeuw werd hij in algemene zin gebruikt. Helemaal origineel was Zwarte Dood al niet. De dood als zwart beschrijven is altijd populair geweest. Homerus beschreef in zijn *Odysee* het monster Scylla met ‘monden vol zwarte dood’. En in de eeuwen voor 1350 werd ook al meermaals naar een kleine epidemie verwezen met de uitdrukking ‘zwarte dood’. Of daarbij expliciet naar iets zwarts verwezen werd, is echter onduidelijk. Het Latijnse ‘mors atra’ kan zowel in ‘zwarte’ als ‘verschrikkelijke’ dood vertaald worden. In ieder geval zal het deze eerste vertaling zijn die pas eeuwen later vanuit Scandinavië de wereld veroverde.

De Vlaamse griep

Een eerste naam kan ook net wel meteen wijdverspreid worden en blijven plakken. Het bekendste voorbeeld in de wereldgeschiedenis is ongetwijfeld de Spaanse griep. De ontstaansgeschiedenis van die pandemie is ook een eeuw later nog steeds niet geheel duidelijk. De populairste theorie wijst richting Verenigde Staten als land van origine. Geen enkele studie beschuldigt Spanje, maar het arme land wordt nu wel al meer dan een eeuw onterecht gelinkt aan de meest dodelijke pandemie ooit.

De ziekte werd Spaanse griep genoemd omdat kranten in Spanje, een neutraal land in de Eerste Wereldoorlog, er het eerst over berichtten. In Spanje, waar geen oorlogscensuur heerste, sloegen de kranten alarm toen verschillende mensen aan het virus stierven. Maar vooral toen de Spaanse koning Alfons XIII de ziekte zwaar te pakken had, werd de ziekte in buitenlandse media benoemd als de ‘Spaanse ziekte’. Toch waren er ook alternatieve namen, die refereerden aan een andere vermoedelijke besmettingsbron. Polen verwees naar de ziekte als zijnde ‘bolsjewiek’, Brazilianen noemden haar ‘Duits’ en de Duitsers zelf gebruikten weleens de verwijzing ‘Vlaams’. Stel u voor dat de Duitsers de Eerste Wereldoorlog gewonnen hadden. Dan spraken we nu misschien nog van de Vlaamse griep.

Wat met onze eigen pandemie?

Wat leert dit ons voor de huidige pandemie? Eigenlijk vooral dat het nog alle kanten op kan gaan. De meest gebruikte naam kan blijven hangen, zoals bij de Spaanse ziekte. In dat geval wordt het een populariteitsstrijd tussen het simplistische corona en het juistere covid. Momenteel lijkt corona dan met de kroon te gaan lopen. Maar evengoed kan binnen een paar eeuwen een of andere Scandinaviër iets verkeerd vertalen en zitten we over 500 jaar met een volledig nieuwe naam opgescheept. Corona is het Latijnse woord voor kroon of krans. Dat geeft perspectief op een mooiere benaming dan het zwartgallige Zwarte Dood. De ‘kroongriep’ klinkt toch aanmerkelijk mooier.

Hendrik Van Riel studeerde vorig jaar af als master in de Geschiedenis aan de Universiteit Antwerpen. Momenteel volgt hij een master Journalistiek aan de KU Leuven in Antwerpen.

e-mail: hendrik.vanriel@student.kuleuven.be

